

Krajská samospráva – působnost a právní předpisy

Ondřej Pavelek

Krajská samospráva – základní charakteristika

- Kraj = vyšší územní samosprávný celek
- Má právní subjektivitu
- Samostatná i přenesená působnost
- Příklad: Moravskoslezský kraj rozhoduje o regionálních dotacích

Ústavní zakotvení krajů

- Ústava ČR – vyšší územní samosprávné celky
- Územní samospráva = ústavní princip
- Samostatná působnost je chráněna
- Příklad: Ústavní soud ruší zásahy do autonomie krajů

Kraj jako veřejnoprávní korporace

- Má vlastní majetek
- Má vlastní rozpočet
- Vystupuje jako právnická osoba
- Příklad: uzavírání smluv na rekonstrukci silnic

Počet a členění krajů v ČR

- 13 krajů + Hlavní město Praha
- Kraje vznikly v roce 2000
- Mají krajská města (sídla)
- Příklad: Olomouc jako sídlo Olomouckého kraje

Postavení kraje ve veřejné správě

- Samostatná působnost vs. přenesená působnost
- Decentralizace výkonu správy
- Krajská samospráva není podřízena státu
- Příklad: kraj schvaluje svůj rozpočet nezávisle

Kraje a územní celek

- Vztah ke státu (stát garantuje rámec)
- Vztah k obcím (koordinace, spolupráce)
- Kraje mezi sebou spolupracují (euroregiony)
- Příklad: Euroregion Beskydy

Principy krajské samosprávy

- Legalita
- Samostatnost
- Odpovědnost občanům kraje
- Příklad: volby do zastupitelstev krajů

Historie krajské správy v ČR

- První kraje v 18. století (Marie Terezie)
- Zrušení krajů v 60. letech 20. stol.
- Obnova v roce 2000
- Příklad: návrat k principu vyšších územních celků

Význam krajů v praxi

- Strategické plánování rozvoje
- Dopravní infrastruktura
- Zdravotnictví (nemocnice)
- Příklad: Zlínský kraj a Baťova nemocnice

Občané a krajská samospráva

- Občané kraje mají volební právo
- Mohou se podílet na rozhodování (referenda)
- Mají právo nahlížet do dokumentů
- Příklad: Krajské referendum o investici do dálnice

Samostatná působnost kraje – vymezení

- Kraj rozhoduje samostatně
- Není podřízen ministerstvu
- Samostatná působnost vymezena zákonem
- Příklad: schválení krajského rozpočtu

Obsah samostatné působnosti

- Rozvoj území
- Regionální školství
- Kulturní zařízení
- Příklad: krajská galerie a knihovna

Hospodaření kraje

- Vlastní rozpočet
- Správa majetku
- Možnost dotací obcím
- Příklad: dotace na opravu školy v obci

Regionální rozvoj

- Plánování investic
- Podpora podnikání
- Rozvoj cestovního ruchu
- Příklad: Jihočeský kraj a podpora turistiky

Školství v působnosti kraje

- Zřizování středních škol
- Speciální školství
- Odpovědnost za kvalitu vzdělávání
- Příklad: gymnázium zřizované krajem

Zdravotnictví a sociální oblast

- Zřizování nemocnic
- Domovy seniorů
- Podpora sociálních služeb
- Příklad: krajský ústav sociální péče

Doprava v působnosti kraje

- Krajské silnice II. a III. třídy
- Veřejná doprava (autobusy, vlaky)
- Integrované dopravní systémy
- Příklad: IDS JMK v Jihomoravském kraji

Kultura a památky

- Zřizování muzeí a galerií
- Ochrana regionálních tradic
- Dotace kulturním spolkům
- Příklad: festival v Karlovarském kraji

Životní prostředí

- Ochrana přírody a krajiny
- Nakládání s odpady
- Krajské programy čistoty ovzduší
- Příklad: Moravskoslezský kraj a boj se smogem

Mezinárodní spolupráce krajů

- Přeshraniční projekty
- Euroregiony
- Společné fondy EU
- Příklad: Česko-polské projekty v příhraničí

Přenesená působnost kraje

- Výkon státní správy v přenesené působnosti
- Pod dohledem ministerstev
- Kraj jako orgán státu na svém území
- Příklad: vydávání rozhodnutí v oblasti dopravy

Přenesená působnost – příklady

- Ochrana přírody (CHKO, NATURA 2000)
- Povolení činnosti škol
- Kontrola výkonu státní správy obcí
- Příklad: schválení územního plánu obce

Kontrola výkonu přenesené působnosti

- Ministerstva kontrolují kraje
- Možnost nápravy nezákonností
- Zásah státu v případě nečinnosti
- Příklad: Ministerstvo vnitra ruší nezákonné rozhodnutí

Přenesená působnost vs. samostatná

- Samostatná = autonomie kraje
- Přenesená = výkon státní správy
- Jasně rozdělení v zákoně o krajích
- Příklad: rozpočet (samostatná) vs. stavební povolení (přenesená)

Shrnutí působnosti krajů

- Samostatná působnost – autonomie
- Přenesená působnost – státní správa
- Kraje jako prostředník mezi státem a obcemi
- Příklad: krajský úřad jako centrální instituce regionu

Orgány kraje – přehled

- Zastupitelstvo kraje
- Rada kraje
- Hejtman
- Krajský úřad

Zastupitelstvo kraje – úloha

- Nejvyšší orgán kraje
- Voleno občany kraje
- Schvaluje zásadní dokumenty
- Příklad: krajský rozpočet

Pravomoci zastupitelstva

- Volba hejtmána a rady
- Schvalování právních předpisů kraje
- Rozhodování o hospodaření
- Příklad: vydání obecně závazné vyhlášky kraje

Rada kraje – úvod

- Výkonný orgán kraje
- Volena zastupitelstvem
- Odpovídá zastupitelstvu
- Příklad: příprava návrhu rozpočtu

Pravomoci rady kraje

- Řízení krajského úřadu
- Zajišťování úkolů v samostatné působnosti
- Rozhodování v mezích zákona
- Příklad: schválení dotačního programu

Hejtman – úloha

- Představitel kraje navenek
- Volen zastupitelstvem
- Řídí radu kraje
- Příklad: podepisuje právní akty kraje

Pravomoci hejtmana

- Zastupuje kraj navenek
- Koordinuje činnost rady a úřadu
- V krizových situacích vydává opatření
- Příklad: hejtman vyhláší stav nebezpečí

Náměstci hejtmana

- Pomocníci hejtmana
- Zastupují jej v jeho nepřítomnosti
- Mají svěřené oblasti (doprava, zdravotnictví)
- Příklad: náměstek pro školství

Krajský úřad – úvod

- Výkonný aparát kraje
- V čele ředitel jmenovaný radou
- Plní úkoly v samostatné i přenesené působnosti
- Příklad: vydání stavebního povolení

Pravomoci krajského úřadu

- Správní rozhodování
- Poskytování odborné pomoci obcím
- Koordinace přenesené působnosti
- Příklad: kontrola obecního úřadu

Výbory zastupitelstva

- Finanční, kontrolní, školský atd.
- Odborná poradní tělesa
- Připravují podklady pro rozhodnutí
- Příklad: finanční výbor kontroluje hospodaření

Komise rady kraje

- Poradní a iniciativní orgány
- Jmenovány radou kraje
- Tématické zaměření (kultura, doprava)
- Příklad: komise pro životní prostředí

Volby do zastupitelstva kraje

- Konají se každé 4 roky
- Občané volí přímo
- Systém poměrného zastoupení
- Příklad: volby 2020

Odpovědnost orgánů kraje

- Politická odpovědnost vůči občanům
- Odpovědnost vůči státu (přenesená působnost)
- Kontrola hospodaření NKÚ
- Příklad: audit hospodaření kraje

Krizové řízení kraje

- Hejtman jako předseda krizového štábu
- Koordinace IZS
- Možnost vyhlásit stav nebezpečí
- Příklad: povodně v roce 2002

Hejtman a prezident republiky

- Spolupráce při vyhlášení stavu nouze
- Prezident jmenuje hejtmána volebním aktem nepřímo (cez volby)
- Symbolické postavení kraje ve státě
- Příklad: spolupráce při krizích

Hejtman a vláda ČR

- Spolupráce na programech rozvoje
- Koordinace státní politiky v regionech
- Hejtman zastupuje kraj na celostátních fórech
- Příklad: Asociace krajů ČR

Asociace krajů ČR

- Dobrovolné sdružení všech krajů
- Hájí jejich zájmy vůči státu
- Koordinuje společné projekty
- Příklad: jednání o financování dopravy

Vztah krajů a obcí

- Kraje poskytují obcím metodickou pomoc
- Přerozdělují dotace
- Kontrolují výkon přenesené působnosti
- Příklad: kontrola obecní vyhlášky

Shrnutí orgánů krajů

- Zastupitelstvo = nejvyšší orgán
- Rada = výkonný orgán
- Hejtman = představitel kraje
- Krajský úřad = administrativní aparát

Právní předpisy kraje – přehled

- Obecně závazné vyhlášky
- Nařízení kraje
- Rozlišování podle působnosti
- Příklad: vyhláška o odpadech

Obsah

Obecně závazné vyhlášky kraje

- Vydávány v samostatné působnosti
- Regulují místní záležitosti
- Musí být v souladu se zákonem
- Příklad: vyhláška o poplatku za odpad

Nařízení kraje

- Vydáváno v přenesené působnosti
- Na základě zákonného zmocnění
- Má charakter podzákonného právního předpisu
- Příklad: nařízení o ochraně ovzduší

Proces vydávání předpisů

- Návrh – projednání – schválení
- Publikace ve Věstníku právních předpisů kraje
- Účinnost dnem stanoveným
- Příklad: vyhláška účinná od 1. 1. 2024

Kontrola zákonnosti předpisů

- Ministerstvo vnitra dohlíží na zákonnost
- Možnost pozastavit účinnost
- Podání návrhu k Ústavnímu soudu
- Příklad: zrušení vyhlášky o hazardu

Dozor nad kraji – samostatná působnost

- Ministerstvo vnitra kontroluje zákonnost
- Nezasahuje do účelnosti
- Může podat návrh na zrušení vyhlášky
- Příklad: zrušení vyhlášky o odpadech

Dozor – přenesená působnost

- Ministerstva a ústřední orgány
- Kontrolují výkon konkrétních agend
- Možnost nápravných opatření
- Příklad: kontrola v oblasti školství

Soudní přezkum předpisů kraje

- Krajské soudy
- Nejvyšší správní soud
- Ústavní soud (vyhlášky v rozporu s Ústavou)
- Příklad: NSS ruší nezákonnou vyhlášku

Finanční kontrola krajů

- Provádí NKÚ
- Kontroluje hospodaření s veřejnými prostředky
- Závěry mají závazný charakter
- Příklad: kontrola dotací z EU

Odpovědnost kraje za škodu

- Pokud kraj způsobí škodu nezákonným rozhodnutím
- Odpovědnost dle zákona 82/1998 Sb.
- Náhrada škody občanům
- Příklad: nezákonné stavební povolení

Vztah krajů k EU právu

- Kraje musí respektovat evropské právo
- Podíl na implementaci směrnic
- Čerpání fondů EU
- Příklad: projekty z fondů EU

Transparentnost a veřejná kontrola

- Povinnost zveřejňovat smlouvy
- Přístup občanů k informacím
- Veřejná zasedání zastupitelstev
- Příklad: registr smluv

Participace občanů na krajské správě

- Krajské referendum
- Veřejná projednávání
- Konzultace s občany
- Příklad: referendum o stavbě dálnice

Shrnutí právních předpisů krajů

- Vyhlášky = samostatná působnost
- Nařízení = přenesená působnost
- Kontrola ze strany státu a soudů
- Příklad: legislativa kraje v praxi

Děkuji za pozornost!